

Kring ett frågetecken angående bildstenen Lärbro, Källstäde

Av Olle Henschen-Nyman

Henschen-Nyman, O. 1984. Kring ett frågetecken angående bildstenen Lärbro, Källstäde. (An icono-musicological reinterpretation of the picture stone from Källstäde in Lärbro). *Fornvännen* 79, Stockholm.

The author shows that in the archaeological literature the music instrument on the Källstäde stone has been misinterpreted. It is a lyre, not a harp.

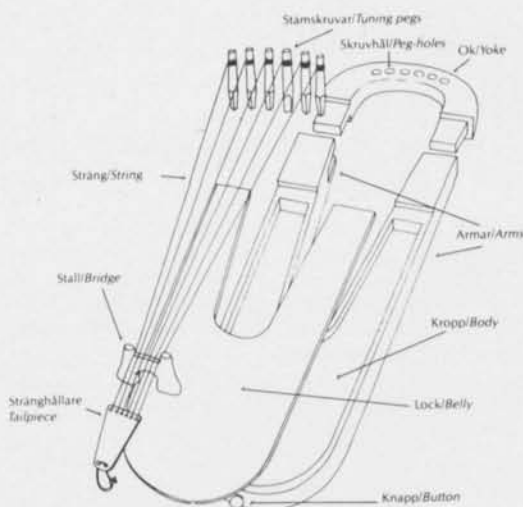
Olle Henschen-Nyman, St. Hansgatan 2, S-621 00 Visby, Sweden.

I Erik Nyléns och Jan Peder Lamms uppmärksammade bok *Bildstenar* (1978) finns flera frågetecken i tabellerna. Ett av dem, gällande bildstenen i Lärbro, Källstäde (nr 176), kan strykas. Också texten kan ändras. Den lyder: "KB. *Figurorn. Otydliga figurer över harpa? över segelskepp. Lqt 1942.*" (Fig. 1.)

Undertecknad kunde redan för drygt 20 år sedan identifiera bildstensens centralt belägna föremål som en *lyra* — inte harpa (fig. 2). Vid en personlig kontakt med Sune Lindqvist i Uppsala år 1958 visade sig denne helt övertygad om min tolkning av bildstensens stränginstrument. Att det rörde sig om ett dylikt framgår av Lindqvists stora verk *Gotlands Bildsteine* (1941–42). Det är härifrån J. P. Lamm har tagit sina uppgifter om bildstenen Lärbro Källstäde. Lindqvist skriver: "Ein *Musikinstrument*, das ungefähr der von späteren Zeiten her in Norden bekannten 'tallharpa' (einfaches harfenartiges Musikinstrument) entspricht, ist vermutlich auf Lärbro Källstäde (Fig. 43), oberhalb des Schiffes abgebildet." — I noten 1 (samma sid. 88) skriver Lindqvist: "Vgl. Walther Veeck, *Die Alamannen in Württemberg*, Taf. 4, B 9 (Oberflacht)."

Fig. 1. Bildstenen i Lärbro. Foto ATA.

Sealing Drawing: Graeme Lawson
© Cambridge Music Archaeology
Research Project

Fig. 2. Principskiss av lyra. Utförd för Cambridge Music-archaeological Research Project av Graeme Lawson (Efter Lund 1984 s. 8). — Explanatory sketch of a lyre.

Nämnda instrument tallharpa — eller stråkarharpa som det också kallas — är emellertid ett lyrinstrument, varför jämförelsen haltar. Hänvisningen till Oberflacht är dock riktig — där har man funnit två lyror från folkvandringstid. Nu var, 1942, Lindqvists kännedom om skillnaden mellan harpa och lyra ofullständig. Skillnaden är bl.a. den, att harpans strängar sitter i sned vinkel mot resonanskroppen, medan däremot lyrans strängar löper parallellt med resonanskroppen.

Musikarkeologen Cajsa Lund har år 1977 (*Sohlmans Musiklexikon*, 2:a uppl., art Norden) skrivit: "Ett av motiven på en s.k. bildsten från Gotland (Lärbro Källstade, yngre järnålder) föreställer sannolikt ett lyrinstrument." — Även här torde texten kunna ändras — ordet sannolikt kan strykas. Vid senare, personliga sammanträffanden har C. Lund bekräftat riktigheten i detta.

Sune Lindqvists datering av berörda bildsten — och därmed också dess lyra — var, på direkt förfrågan i Uppsala: "ca 500 e. Kr.". Redan i Sohlmans 1:a uppl. (1950) kunde Daniel Fryklund, internationellt erkänd musikforskare, upplysa om att harpan först på 700-talet blev känd i Europa ("de engelska öarna").

Den fortfarande mycket vanliga förväxlingen av harpa med lyra kan, förslagsvis, spåras tillbaka till Beowulfkvädet. Detta anses vara nedskrivet just på 700-talet, men handlar som bekant om tilldragelser här uppe i nordvästra Europa på 500-talet. I detta kväde omtalas den tidens stränginstrument med termen "Hearpan" (best. form). Som vi vet, bl.a. från Sutton Hoo (Bruce-Mitford 1972), rörde det sig då om vad man nu — och med all rätt — kallar lyror.

Referenser

- Bruce-Mitford, R. 1972. *The Sutton-Hoo ship-burial. A handbook*. Second edition. London
- Fryklund, D. 1950. Harpa. *Sohlmans Musiklexikon*, 1:a uppl. Stockholm.
- Lamm, J. P. 1978. Förteckning över Gotlands bildstenar, i *Bildstenar* av Nylén, E. Visby.
- Lawson, G. 1978. The lyre from grave 22, i *The Anglo-Saxon Cemetery at Bergh Apton, Norfolk Green*, B. & Rogerson, A. East Anglian Archaeology. Report No 7. Gressenhall.
- 1981. An Anglo-Saxon harp and lyre of the ninth century. i *Music and Tradition: essays on Asian and other musics presented to Laurence Picken*, av Widdess, D. R. & Wolpert, R. F., Cambridge.
- Lindqvist, S. 1941–42. *Gotlands Bildsteine I–II*. Stockholm.
- Lund, C. 1972. *Studier över förhistoriska musikinstrument*. Lund.
- 1977. Norden. *Sohlmans Musiklexikon*, 2:a uppl. Stockholm.
- Fornnordiska klanger/The Sounds of Prehistoric Scandinavia. *Musica Sveciae*. Svensk musikhistoria på fonogram. MS 101. Stockholm.